

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
95 – ї
підсумкової наукової конференції
професорсько-викладацького персоналу
БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(присвячена 70-річчю БДМУ)**

17, 19, 24 лютого 2014 року

Чернівці – 2014

УДК 001:378.12(477.85)
ББК 72:74.58
М 34

Матеріали 95 – її підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Буковинського державного медичного університету – присвяченої 70-річчю БДМУ (Чернівці, 17, 19, 24 лютого 2014 р.) – Чернівці: Медуніверситет, 2014. – 328 с. іл.

ББК 72:74.58

У збірнику представлені матеріали 95 – її підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Буковинського державного медичного університету – присвяченої 70-річчю БДМУ (Чернівці, 17, 19, 24 лютого 2014 р.) із стилістикою та орфографією у авторській редакції. Публікації присвячені актуальним проблемам фундаментальної, теоретичної та клінічної медицини.

Загальна редакція – професор, д.мед.н. Бойчук Т.М., професор, д.мед.н. Івашук О.І., доцент, к.мед.н. Безрук В.В.

Наукові рецензенти:

доктор медичних наук, професор Андрієць О.А.
доктор медичних наук, професор Давиденко І.С.
доктор медичних наук, професор Дейнека С.Є.
доктор медичних наук, професор Денисенко О.І.
доктор медичних наук, професор Заморський І.І.
доктор медичних наук, професор Колоскова О.К.
доктор медичних наук, професор Коновчук В.М.
чл.-кор. АПН України, доктор медичних наук, професор Пішак В.П.
доктор медичних наук, професор Польовий В.П.
доктор медичних наук, професор Слободян О.М.
доктор медичних наук, професор Ташук В.К.
доктор медичних наук, професор Ткачук С.С.
доктор медичних наук, професор Тодоріко Л.Д.
доктор медичних наук, професор Шаплавський М.В.

ISBN 978-966-697-533-4

© Буковинський державний медичний
університет, 2014

політичну систему, в управління політичними процесами. Найважливішими результатами становлення довіри до політичних інститутів є політичні переконання, почуття, цінності й норми політичної діяльності, що роблять суспільство спроможним забезпечити збереження, модернізацію чи зміну політичного режиму.

Таким чином політична довіра - соціально-психологічне чуття і стан, властиві як окремим людям, так і спільностям людей, що полягає в ідентифікації політичних інтересів та носіїв їх. Вагоме місце у формування політичної довіри займає міжособистісна довіра, що розвивається з процесом соціалізації. Суб'єктом і об'єктом довіри політичної можуть бути як окремі політичний діяч, так і політична організація, держава.

Томка І.Є.

ЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ТЕРМІНОТВОРЕННЯ

Кафедра іноземних мов

Буковинський державний медичний університет

Останніми роками з'являються нові термінологічні словники, які мають на меті упорядкувати сучасну медичну термінологію з урахуванням найновіших досягнень і тим самим полегшити комунікацію фахівців.

Велику роль у професійній практиці відіграють перекладні словники - дво - і багатомовні. Значення їх невинно зростає навіть з огляду на економічні вигоди. Актуальним, на нашу думку, є, зокрема створення трьохмовного стоматологічного французько-латинсько-українського словника.

Медичні терміни мають свої морфологічні та лексичні особливості творення, в залежності від яких існують різні засоби їх перекладу. Терміни виділяють прості, афіксальні, складні та терміни-словосполучення. Проте не завжди в перекладі можлива реалізація певної конструкції слова чи словосполучення, тому що основною метою перекладача є передати адекватний зміст терміна.

Термінологія, у тому числі й стоматологічна, є багатофункціональною мовною формацією та являє собою сукупність термінів, у якості яких виступають одиниці лексичного рівня. Терміни є засобом реалізації функцій термінологічної системи, а функції цієї системи є одночасно функціями термінів. Вивчення особливостей функцій, що властиві стоматологічним термінам, поряд з особливостями їхнього продукування і структурно-семантичних характеристик, є закономірним етапом лінгвістичного аналізу досліджуваних одиниць.

У сфері функціонування термінологічна лексика, співіснуючи з лексикою загальноживаною, підпорядкована універсальним законам мови, одним із проявів чого є багатозначність термінів, що спостерігається також у стоматологічній терміносистемі.

Наприклад: étranglement (m) – 1. стиснення, звуження, перехват 2. защемлення 3. перетяжка; depot (m) – 1. Депо (напр. крові) 2. осадок, відстій 3. відкладення 4. наліт; medicine (f) – 1. медицина 2. терапія 3. ліки, лікарський засіб 4. медична практика.

Вирішальним фактором у виборі правильного значення багатозначного терміна при перекладі є контекст, наприклад: accident (m) – 1. нещасний випадок, травма 2. ускладнення (під час хвороби) 3. аварія, поломка; в контексті - *accident d'éruption des dents* - анатомія прорізування зубів.

Найбільша кількість похідних слів утворена від дієслів, напр.: anesthésier – анестезувати, обезболювати; anesthésie (f) – анестезія (1. втрата чутливості, 2. обезболювання); anesthésiometre (m) - анестезіометр; anesthésique – анестезуючий, обезболюючий; anesthésique (m) - анестетик, анестезуючий засіб; anesthésiste – réanimateur (m) – анестезист – реаніматолог.

Слід звернути особливу увагу на переклад термінологічних сполучень, які складаються з декількох слів, оскільки без допомоги викладача студентам не завжди вдається правильно перекласти подібні сполучення у тексті, напр: alesage (m) canalair – розширення кореневого каналу зуба; appareil (m) a detartre – прилад для видалення зубного каменю; ameloblastome (m) solide dentifie – одонтома; amputation (f) camerale – видалення коронкової пульпи та інші.

Стоматологічні терміни відносяться до різних лексико-семантичних груп, з яких найбільш численними є: терміни-іменники, що позначають найменування фізіологічного процесу або стану (наприклад, aerodontie (f) аеродонтія: зубний біль, що виникає при пониженому атмосферному тиску); найменування медичної процедури (наприклад, augification (f) - аурифікація: пломбування золотом); найменування медичного приладу або пристрою (наприклад, bridge (m) – зубний протез, який прикріплюється до сусідніх зубів, міст); найменування частини організму людини або його структури (напр., adamantineblaste (m) – адамантобласт: епітеліальна клітина, яка утворює зубну емаль); назву захворювання (напр., alveolyse (f) – альвеолярна піорея: хронічне гнійне запалення зубних альвеол); якість, ознаку, властивість медичного процесу чи стану (напр., anticarieux, -se (adj) – антикаріозний, який перешкоджає розвитку карієсу; edenter (vt) - видаляти зуби) та терміни з іншими семантичними особливостями.

Останніми роками відчувається гостра необхідність у словниках з медичної термінології основними мовами. Виходячи з того, що латинська мова є міжнародною мовою медичної термінології, було вирішено побудувати наш словник з лексикою, складеною також із латинськими термінами. У

багатомовному словнику латинський термін може легко служити терміном - посередником, який дозволить зробити максимально близький переклад з однієї мови на іншу.

Розвиток науки і техніки безпосереднього пов'язаний з появою нових значень у термінів з утвердженою семантичною структурою; поряд з цим народжуються терміни, які взагалі не зафіксовані. Нові терміни виникають настільки швидко, що і спеціалісти, і термінологи з об'єктивних причин не можуть своєчасно й оперативно реагувати на цей процес. Саме тому назріла необхідність укладання та редакції навчального словника-розмовника з фаху «Стоматологія».

Троянський В.А.

ПЛЮРАЛІЗМ ПАРАДИГМ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

Кафедра суспільних наук та українознавства

Буковинський державний медичний університет

Актуальність теми дослідження зумовлена радикальними змінами у всіх сферах життя сучасного світу й України. Масштабність постмодернізму в сучасному соціально-гуманітарному знанні супроводжується його внутрішніми суперечностями. Створюючи нові епістемі на фундаменті старих парадигм, уніфікуючись і водночас руйнуючи залишки попередніх „проектів життя”, постмодернізм пов'язаний з суперечливими процесами глобалізації та вестернізації. Претензії на універсалізацію знання (синергетика, герменевтика, структуралізм) фактично відтісняють, а почасти й ігнорують проблему цінності науки і виховання, зокрема методологічні аспекти формування загальної картини світу як методологічної парадигми соціально-гуманітарного знання.

У механізмі синтезу соціально-гуманітарного знання спонтанно зростають можливості формування комплексних міждисциплінарних проблем і напрямків дослідження, способів світоглядного і методологічного їх забезпечення, актуалізації ціннісних орієнтирів у кон'юнктивному, міжтеоретичному, міждисциплінарному та міжгалузевому синтезі природничих, технічних та соціально-гуманітарних галузей. Дослідження цих парадигм сприятиме глибшому проникненню у детермінації суттєвої переорієнтації розвитку українського суспільства і, водночас, суперечностей стратегічних і тактичних, теоретичних та емпірично-практичних дій владних структур.

Маючи деяку перевагу щодо класичних парадигм, зокрема нормативної модальності, синергетичний підхід, наприклад, як постнекласична парадигма, є способом наукової репрезентації, що базується на принципах нелінійності, універсальної самоорганізації як ланки біфуркації, відкритості самоорганізованих систем. Проте довільна екстраполяція фізичних, хімічних, психологічних, медичних, соціологічних, гуманітарних моделей-інтерпретацій або елімінує ціннісну парадигму, або гальмує ціннісно-практичне бачення об'єктів самоорганізації, орієнтацію на можливу корекцію нестійких систем. Довільна ж орієнтація, скажімо, смислових констант духовності певною мірою нівелює багатозначність цього феномена, звужує проблемні поля дослідження соціально-гуманітарного знання, ціннісного потенціалу людського буття як своєрідного простору духовного саморозвитку людини.

Подібне стосується й інших постмодерністських парадигм (герменевтики, постпозитивізму, структуралізму), у яких не враховується процес активізації певних категорій цінностей за умов демократизації життя в Україні: демократія, справедливість, закон і правопорядок, свобода, творчість, любов, спілкування, діяльність, сенс життя, добро, обов'язок, щастя, відповідальність, людяність, совість, честь, гідність, державність, національна ідея, традиції, мова і т. д.

Шалаєва А.В.

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Кафедра іноземних мов

Буковинський державний медичний університет

Під час аналізу нових невідомих термінів вокабулярію стоматології виведення терміна відбувається на основі його внутрішньої структури.

Дослідження специфіки словотворчих процесів у межах сучасної термінології базується на основоцентричному підході. За вихідну одиницю береться твірна основа, з якої починається словотворчий процес і яка є лексико-семантичним ядром при утворенні похідних основ. Твірні основи реалізують свої словотвірні можливості за моделями, властивими певній мові: префіксація, суфіксація, словоскладання, скорочення, конверсія.

Хоча серед похідних основ медичних термінів більше половини складають іменники (що свідчить про характерну для медичної термінології тенденцію до номіналізації), медичні терміни можуть бути представлені усіма повнозначними частинами мови, оскільки будь-яка сучасна терміносистема повинна відповідати не тільки вимогам номінації специфічних об'єктів і понять, а й забезпечувати можливість вираження усього розмаїття взаємостосунків і зв'язків між ними, навколишньою діяльністю та мовним соціумом.

Будь-яка система має певну організацію, тобто структуру цієї системи. Аналіз складних термінів показує, що домінують препозитивні атрибутивні термінологічні словосполучення. Вони утворюються шляхом поєднання ряду компонентів і інколи представляють труднощі для перекладу через

багаточисельність семантичних зв'язків між компонентами. Для подолання труднощів перекладу таких термінів-словосполучень велике значення має знання засобів їх перекладу рідною мовою. З їх кількості можна відокремити два різновиди: двокомпонентні та багатокомпонентні: *tooth enamel* – зубна емаль, *dental drilling engine* – бормашина.

Двокомпонентні терміни є найпоширенішими. Вони утворюють значну кількість терміноутворюючих типів. Їх можна поділити на 2 групи.

До першої групи відносяться терміни типу: N+N (*tooth tissue* – тканина зуба, *needle-holder* – голкоутримувач), N+Prep+N (*occlusion of teeth* – оклюзія зубів), N's+N (*dentist's surgery* – кабінет хірургічної стоматології), abbr+N (*AIDS prevention* – профілактика СНІДу).

До другої групи належать терміни, утворені за типом: A+N (*personal care* – персональний догляд, *dental caries* – карієс зуба), Part I+N (*training programmes* – програми навчання), Part II+N (*worsened access* – погіршений доступ, *filled tooth* – запломбований зуб, *fractured tooth* – зуб, що тріснув).

Моделі кожної з цих двох груп подібні як семантично так і структурно. Перша група об'єднує терміни, в яких обидва компоненти іменникові; у другій групі атрибутивний компонент – прикметник або дієприкметник.

За типом міжкомпонентних зв'язків багатокомпонентні терміни-словосполучення можна поділити на 3 групи: 1) терміни-словосполучення з послідовним підпорядкуванням, в яких компоненти з'єднуються ланцюжком і кожний наступний з них є базовим для попереднього. A+B+V, наприклад: *stomatological education system* – система освіти в стоматології, *water supplying device* – прилад для подачі води; 2) терміни-словосполучення з безпосереднім підпорядкуванням включають компоненти, між якими немає взаємозв'язку і всі вони співвідносяться безпосередньо з певним словом – базовим компонентом термінологічного словосполучення. A+B+V+Г, наприклад, *a well-developed primary care system* – добре розвинута первинна система охорони здоров'я; 3) терміни-словосполучення зі змішаним типом міжкомпонентного зв'язку. (A+B)+(V+Г)+Д, наприклад: *socially responsible health care system* – соціально важлива система охорони здоров'я.

Між кількістю компонентів в термінологічному словосполученні та типом міжкомпонентного зв'язку існує закономірне співвідношення: чим більше компонентів у словосполученні, тим більша частина утворень зі змішаним типом міжкомпонентного зв'язку. Терміни-словосполучення, які включають в себе 5 та більше компонентів, організовані в одне ціле тільки за змішаним типом.

Шутак Л.Б., Навчук Г.В., Ткач А.В.
ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ

*Кафедра суспільних наук та українознавства
Буковинський державний медичний університет*

Наше сьогодення вимагає від кожного фахівця не тільки високої культури спілкування, службової поведінки, а й дотримання етикету ділових паперів, адже документи використовуються в різних галузях людської діяльності, сферах життя. Тому культура писемного ділового мовлення – невід'ємна риса сучасного спеціаліста.

Готуючи документ, необхідно враховувати, що мова не є пасивним фіксатором його змісту, вона виконує активну стимулюючу й регулюючу роль у діяльності органів управління. А це значить, що добір відповідних мовних конструкцій безпосередньо впливає на дієвість директивної та розпорядчої документації: точно підібраних і неоднакових мовних засобів вимагають документи, в яких викладаються прохання, запит, формулюються претензії, висловлюється подяка, оголошується догана. Людина, що укладає їх, повинна добре володіти українською літературною мовою, її нормами й правилами, щоб у конкретному випадку добирати найбільш доцільний і переконливий мовний засіб.

Проявом етикету в ділових паперах є найбільш повне й точне, а значить, переконливе відображення громадських, а не вузьковідомчих чи особистих інтересів.

Особисті стосунки під час оформлення ділових документів відсуваються на другий план насамперед тому, що переважна більшість ділових паперів оформляється від третьої, а не від першої особи. Використання форми третьої особи якраз і посилює громадський характер ділового документа. Проте повністю відмовитись від будь-яких проявів форм ввічливості неможливо. Це означало б відмовитись від узвичаєних у суспільстві традицій. Мовленнєвий етикет не вичерпується списком стандартних словесних зворотів, покликаних висловлювати ввічливість, він повинен пронизувати діловий папір увесь, від адреси до підпису, включаючи і спосіб викладу тексту. Так, наприклад, лист-відмову можна розпочати з констатації відмови, а можна, перш ніж сформулювати відмову, пояснити, чим вона викликана. Якщо перед відмовою є переконливе логічне пояснення, а також ділова порада як вийти з ситуації, що склалась, то тоді відмова не справить такого різкого враження, а дасть можливість продовжувати ділові стосунки.

Великі можливості для вираження етичної оцінки дій іншої сторони приховані в такій дієслівній категорії як активний і пасивний звороти. Порівн.: *Ви не виконуєте мого розпорядження. Мое розпорядження не виконується.* У першому випадку невиконання приписується як провина цілком конкретній особі. У другому – увага приділяється факту невиконання, конкретний виконавець не

називається. Отже, у тих випадках, коли треба підкреслити, що факт невиконання дії має більше значення, ніж вказівка на особу діяча, використовується пасивна форма: *оплата гарантується; лист надіслано; Вашу пропозицію схвалено* і т.д.

Активний стан, звичайно, надає викладові динамізму і вживається у тих випадках, коли необхідно вказати на конкретну особу як джерело дії, напр.: *Адміністрація не заперечує того, що ... . Університет не гарантує...*

Великі можливості в цьому плані мають вдало застосовані відокремлення, які можуть знизити напруженість викладу, порівн.: *Ваше прохання не може бути задоволене. На жаль, Ваше прохання не може бути задоволене з таких-то причин.*

Таку функцію може також виконувати дієприслівниковий зворот, яким можна сформулювати причину (чи підставу) прийняття певного рішення, напр.: *Уважно розглянувши Ваше клопотання, комісія вважає... Враховуючи... Вважаючи... Беручи до уваги... Керуючись... та ін.*

Варто пам'ятати, що надмірна ввічливість обтяжує мову документа, а часом надає йому фальшивого звучання. Думка повинна бути висловленою в прямій формі. Ось як, наприклад, може бути сформульоване розпорядження: *Ви повинні бути присутні на засіданні. Ваша присутність на засіданні обов'язкова. Ваша присутність на засіданні необхідна. Ваша присутність на цьому засіданні просто необхідна.* Перше речення звучить як категоричний наказ, друге – більш стримано, третє – дещо послаблює категоричність, четверте – має відтінок розмовного стилю.

Отже, ситуацій, в яких проявляється службовий етикет, дуже багато. Тільки внутрішній такт і об'єктивність укладача документа можуть підказати йому, яка форма висловлення буде найбільш доцільною.

СЕКЦІЯ 18

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Вацик М.З., Таралло В.Л.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

*Кафедра соціальної медицини та організації охорони здоров'я
Буковинський державний медичний університет*

Закон виживання популяції дозволяє по новому підійти до вирішення фундаментальних основ діяльності системи охорони здоров'я та визначити обсяг заходів потрібних для зміцнення здоров'я окремої особи на підставі її конкретного обсягу життєвих сил. Саме для цього слід використати таблиці смертності (виживання) – таблиці ТАГОРА.

Про логіку побудови прогнозу смертності та середньої тривалості життя і застосування їх у практичній діяльності присвячена дана робота. В роботі застосовувались історичний, статистичний, комплексний, математично-інтеграційний.

Побудова прогнозних таблиць смертності та очікуваної тривалості прийдешнього життя базується на використанні системи трансцендентних рівнянь, яка потребує певних розрахункових дій

$$\int_0^1 (1-q_0)^{x_0^{-1} \cdot x_0^{(1-y)}} dy = e_0^{(0)} / x_0$$

$$\gamma = - \frac{1}{x_0^\alpha (1-x_0^{-1}) \ln(1-q_0)}$$

Для усунення цього стану математичних дій ми використали докладні таблиці (таблиці ТАГОР),

які дозволяють визначати інтегральні показники здоров'я α та γ за бажаними значеннями $e_0^{(0)}$ та q_0 (де α – «ресурс» або запас здоров'я, вроджена життєздатність, γ – «швидкість», тривалість життя або використання життєвого ресурсу, а $e_0^{(0)}$ та q_0 – отримані розраховані табличні їх значення).

Після того, як ми визначили α та γ , то стає можливим обчислити через функцію дожиття, які лежать в основі поданих таблиць смертності.

Застосовуючи інтегральні (α і γ) та традиційні показники (за трендовими таблицями смертності) різних територій, поселень, міст не складно здійснити медико-соціальне картографування, як на даний момент, так у перспективі (за результатами реалізації цільових медико-соціальних та соціоекологічних програм). Нижче наводимо виконану картограму тривалості життя мешканців за віком адміністративних територій Чернівецької області (таб., рис.).